

Василь Васильович КІКІНЧУК,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ; ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2241-6384>

ЩОДО ОБСТАНОВКИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКОРИСТАННЯМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

Значущим елементом криміналістичної характеристики будь-яких злочинів є обстановка протиправних діянь. Не складають виключення злочини, пов'язані з використанням бюджетних коштів в агропромисловому комплексі (далі – АПК).

Одним із елементів обстановки такого роду злочинів є характеристика такої галузі економіки України, як АПК. Він є одним з найважливіших секторів економіки країни, головним завданням якого є стійке забезпечення населення продуктами харчування в необхідному асортименті і належної якості. В агрокомплексі країни задіяні близько 1/4 основних виробничих фондів і працюючого населення, виробляється близько 1/5 валової продукції і валової доданої вартості. Вітчизняний агропродовольчий ринок більш як на дві третини формується за рахунок продовольства і товарів, що виробляються із сільськогосподарської сировини [1, с. 10]. Його структура виглядає так:

- 1) виробництво продовольчих ресурсів (сировинна ланка, тобто сільське господарство);
- 2) промисловість із переробки продовольчих ресурсів;
- 3) виробництво засобів виробництва для підприємств АПК;
- 4) заготівля, транспортування, зберігання і реалізація продовольчої продукції;
- 5) управління, підготовка кадрів, наукові дослідження [2, с. 66].

Слід зазначити, що погані умови трудової діяльності в агрокомплексі України (відсутність соціальної захищеності працівників сільгоспідприємств державної форми власності, низька заробітна плата і багато інших негативних чинників) викликають неконкурентоспроможність вказаного сектору економіки й держави загалом на зовнішньому ринку та створюють основу для подальшого занепаду агропродовольчої ланки, що тягне за собою низький рівень виробництва для задоволення народних потреб саме національною продукцією.

У зв'язку з наведеним створюються та впроваджуються у практичне життя цільові програми з фінансової підтримки суб'єктів господарської діяльності, що, у свою чергу, пробуджує інтерес пересічних громадян, які проживають здебільшого в сільській місцевості, до становлення й розвитку господарювання, зокрема, до консервації слабопродуктивних сільськогосподарських угідь; сіви, вирощування та заготівлі різного роду злакових культур; займання племінною справою у тваринництві; виробництва, переробки та збуту господарської продукції тощо.

Ідеться про щорічне виділення з Державного бюджету України значних коштів, які перераховуються (розподіляються) на банківські рахунки державних бюджетних установ. Останні виконують функції з реалізації вказаної політики, розпоряджаючись бюджетними коштами у визначених та закріплених встановленим порядком цільових напрямках, що виявляється в наданні різної за формою і видом фінансової допомоги суб'єктам господарювання (на безповоротній або поворотній основі; субсидії, дотації, позики та інші).

Таким чином, діяльність АПК України умовно можна поділити на дві форми: а) *внутрішню* (діяльність сільгоспідприємств державної форми власності з підготовки кадрів, наукових досліджень щодо інтеграції новітніх засобів виробництва продукції, переробки продовольчих ресурсів, заготівлі й реалізації продовольчої продукції; господарська діяльність агропідприємств приватної форми власності тощо); б) *зовнішню* (діяльність вищевказаних державних бюджетних установ з реалізації цінової політики в аграрному секторі економіки

України (йдеться про державні закупівлі), надання фінансової допомоги суб'єктам господарювання і т. п.).

Не піддається сумніву той факт, що наявність в особи у зв'язку зі службовим статусом та спеціальними повноваженнями можливості розпоряджатися значною сумою бюджетних коштів або використовувати їх (маються на увазі суб'єкти-одержувачі), усвідомлення спектру своїх правомочностей, тобто вплив на неї виробничих й психологічних чинників, та інші соціальні умови при відповідних обставинах можуть породжувати злочинну діяльність у сфері використання бюджетних коштів в агрокомплексі.

Беручи до уваги вищенаведене, можна виділити такі місця вчинення злочинів, пов'язаних з використанням бюджетних коштів в АПК: а) спеціалізована бюджетна установа – Аграрний фонд України (5,7 %); б) державні установи (заклади, організації) сфери управління органу державної виконавчої влади – Міністерства аграрної політики та продовольства України (Головні управління (управління) агропромислового розвитку обласних (районних) державних адміністрацій та їх регіональні відділення, Український державний фонд підтримки фермерських господарств, державні інспекції, науково-дослідні інститути і т. ін. (15,3 %); в) сільгосп підприємства як приватної, так і державної форм власності (75,8 %); г) юридичні адреси фізичних осіб – суб'єктів господарювання (3,2 %).

Зазначимо, що обстановку у вищеперелічених установах слід розглядати як загальні фактори (умови), що визначають поведінку злочинця. Так, до загальних умов, які сприяють вчиненню злочинів, пов'язаних з використанням бюджетних коштів в АПК, належать: а) низький контроль центрального органу державної виконавчої влади з реалізації аграрної політики за діяльністю дирекції державних бюджетних установ щодо раціонального розпорядження бюджетними коштами для виконання цільових програм з фінансової підтримки суб'єктів господарювання (8,9 %); б) необізнаність службових осіб державних закладів (установ, організацій) сфери управління Міністерства аграрної політики та продовольства України щодо виконання своїх професійних функцій, які прямо прописані статутом, посадовою інструкцією та функціональними обов'язками, що виявляється у службовій недбалості (12,1 %); в) низький рівень контролю дирекції фонду, як то Аграрного фонду України або Українського державного фонду підтримки фермерських господарств, за діяльністю керівників їх регіональних відділень (7,3 %); г) низький рівень контролю дирекції державних бюджетних установ за діяльністю працівників фінансової ланки: фінансово-економічного відділу, відділів бухгалтерського й фінансового обліку, фінансово-кредитного забезпечення та інших (4,8 %); г) відсутність належного контролю за перевіркою достовірності даних, закріплених у документації, що подається суб'єктами господарської діяльності до державних бюджетних установ сфери АПК та їх регіональних відділень з метою отримання фінансової підтримки (зокрема, конкурсною комісією з питань надання фінансової підтримки ФГ) (43,5 %); д) відсутність дієвої співпраці працівників юридичних відділів державних бюджетних закладів та їх регіональних відділень з працівниками банківських установ з питань консультації щодо господарського кредитування, що дозволяє керівникам або засновникам сільгосп підприємств вчиняти фінансове шахрайство (10,5 %); е) наявність дружніх або родинних зв'язків між службовими, матеріально відповідальними особами ФГ та працівниками територіальних підрозділів ДП «Державний земельний кадастр», регіональних управлінь державного агентства земельних ресурсів України, що дозволяє отримувати від останніх фіктивні довідки, в яких міститься завідомо неправдива інформація про наявність у сільськогосподарських підприємствах відокремлених фермерських садиб (12,9 %) тощо.

Список бібліографічних посилань: 1. Пушкар І. В. Механізми державного регулювання розвитку агропромислового комплексу на регіональному рівні: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2009. 186 с. 2. Олійник Я. Б. Механізм державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки. *Економіка АПК*. 2002. № 12. С. 66–70.

Одержано 23.10.2017